06 2014

Ka pobuni objavljenih? Deset misli o krpeljima & drugovima

Stevphen Shukaitis

Prijevod (Bosanski / Srpski / Hrvatski / Crnogorski): Mascha Dabić

AND Publishing "Working in The Edges" book launch at The Showroom, London 20 Jan 2014; Photo Eva Weinmayr

1. „Objavljuje se da bi se našli drugovi!" (1997: 52) Ova izjava Andre Bretona je sasvim prikladan citat za početak rasprave o tome šta bi pobuna objavljenih mogla da znači. Ovo što Breton ovdje kaže nije neka površna izjava, već je zaista nešto o čemu vrijedi razmisliti ako nas interesuju promjene u trenutnom i svakako promjenjivom odnosu između sfere izdavaštva, politike i kulturnog rada u općenitom smislu. Jer po Bretonovom mišljenju ono što se objavljuje *ne* objavljuje se da bi se propagiralo i širilo nešto što se smatra apsolutnim: ne radi se o tome da se publicira neka objava ili da se donese svijest jednoj već zamišljenoj, fiksiranoj publici. Umjesto toga, Breton opisuje nešto što bi se moglo nazvati objavljivanjem rezonancije. To jest, nije u pitanju praksa objavljivanja koja cilja na to da nekoga uvjeri u nešto, nego se radi o tome da se stvore uslovi za ko-produkciju smisla. To jest, objavljivanje nije nešto što nastaje na kraju procesa mišljenja, stvaranja umjetničkog ili intelektualnog rada, nego je to uspostavljanje društvenog procesa gdje se tako nešto može dalje razvijati i odvijati.

2. U tom smislu, sama organizacija proizvodnog procesa izdavaštva može se smatrati jednako važnom kao i ono što se proizvodi. Kako to? Taj zaključak sasvim logično proizlazi iz ideje da čovjek objavljuje kako bi stimulirao razvoj novih oblika društvenih odnosa, koji su omogućeni širenjem i razvojem izdavaštva, putem društvenih odnosa koje ono pokreće. Proces objavljivanja iziskuje u sebi, i kroz sebe, određene vještine društvene kooperacije koje su vrijedne i značajne, čak i u tom slučaju da ono što se na kraju proizvede možda i nije baš toliko sjajno. Ali to možda i nije najbitnija stvar. Ukratko rečeno, objavljivanje je inicijacija procesa u kojem se procesi znanja i razumijevanja proizvode i reproduciraju, a ne stvaranje fiksnih objekata u kojima je potpuno razumijevanje

fiksirano i sadržano. Ono što zajednica proizvodi kao zajednički značaj i saradnju, kao i ono što javnost proizvodi kao zajednički značaj sadrži u sebi neku vrstu bogatstva koje može biti i veće od jednog pojedinačnog teksta. Proizvodnja teksta može imati vrijednost samo zahvaljujući društvenim odnosima u kojima je ugrađena i kroz koje proizvodi značaj.

3. Upravo iz tog razloga postojala je historijski bliska veza između oblika društvenih pokreta i promjena u medijskoj produkciji. To se jasno vidi u izvrsnoj knjizi Seana Stewarta *On the Ground*, koja istražuje odnos između razvoja underground i kontrakulturne scene i pojave alternativnog izdavaštva 1960-ih (2011). Postoji sličan odnos koji je često istražen u razvoju radikalne politike 1970-ih, posebno u vezi sa fenomenom panka i u odnosu na rast proizvodnje elektronskih i drugih časopisa (zines) i upotrebe fotokopirnih mašina (2008). Slično je i Jodi Dean sugerirala da su u formiranju boljševičke partije ključnu ulogu igrale dnevne novine koje su zahtijevale intenzivni angažman članova i oblike organizacije neophodne da se taj sistematski i svakodnevni rad održi (2012). Ne želim da upadnem u tehnološki determinizam u stilu McLuhana po kojem promjene u medijskoj formi direktno utiču na promjene u društvenom sistemu i određuju ih. Samo želim da istaknem kako su medijska produkcija i kulture društvenog pokreta usko isprepletene, kao i da su pokreti i promjene između njih dosta komplikovane i višeslojne.

4. Vjerovatno ima mnogo više primjera koji bi mogli poslužiti kao baza za razmišljanje o odnosu između pomaka u sferi štampe i politike, a mogla bi se provesti i komparativna analiza među njima i moglo bi se saznati kako je taj pomak uticao na sve one koji su bili uključeni u taj proces. Takav poduhvat mogao bi biti koristan, možda bi čak mogao dovesti do razvoja jedne prefinjenije gramatike političke subjektivacije u odnosu sa promjenjivom prirodom

politike štampe.[1] A poslije toga mogla bi uslijediti eksplozija entuzijazma koji je pratio razne valove i promjene u usponu mrežne tehnologije, koji je uspio da se vrati nakon pucanja raznih tehnoloških balona, koji je bio u stanju da se ponovo podigne sa svakim novim oblikom tehnološke interakcije, od bloganja do društvenih medija (Henwood 2003). Ali koliko god ove lekcije bile važne, raspravljati o pobuni objavljenih značilo bi vratiti se na ove prethodne trenutke, učiti iz njih kako se baviti dinamikom sadašnjosti. Kakvi su trenutni uslovi politike štampe i kako na njih utiču promjene režima rada, kulture i medija

5. Moglo bi se razmišljati o trenutnoj dinamici štampanog izdavaštva počevši od pametne rečenice Davida Batterhama koju je tek tako usput rekao, naime da je većina prodavača knjiga prilično čudna, što po njemu i nije toliko iznenađujuće „budući da smo svi mi uspjeli da pobjegnemo ili izbjegnemo 'regularnije oblike' rada" (2011: 7). Problem s tim zapažanjem je u tome što se nekada još i moglo pobjeći od ‚regularnijih oblika rada', tako što su se ljudi bavili određenim oblicima književnih i izdavačkih aktivnosti, ali danas stvari stoje drugačije, naime, danas izgleda da je rad onaj koji je pobjegao od nas, u tom smislu da je sve manje dobro plaćenih poslova u izdavačkoj industriji i u medijskoj sferi. Nedavno sam razgovarao sa prijateljem koji radi za prilično veliku nezavisnu izdavačku kompaniju i koji mi je rekao da evo trenutno ima skoro četrdeset godina, radi nešto što je vrlo blizu onome što bi on nazvao svojim poslom iz snova, ali još uvijek dijeli stan sa još troje drugih ljudi primoren je da izlazi na kraj sa prihodima koji više odgovaraju nekoj srednjoj studentskoj egzistenciji nego nekome ko radi na profesionalnom poslu više od deset godina. Sve ovo moglo bi se opisati, kao što Jaron Lanier (2013) to čini, na primjer, kao dio šireg ukidanja poslova srednje klase, posebno u određenim

oblicima kulturnog rada i medijske produkcije, zbog utjecaja mrežnih tehnologija i rada.

6. Dakle, da li smo danas svjedoci nestanka štampe? Alessandro Ludovico je nedavno napisao odličnu knjigu koja prati istoriju ove tvrdnje od 1984. godine, kada je prvi put nastala, pa sve do danas (2012.). S obzirom na to da ovu ideju sad možemo pratiti više od jednog stoljeća, možda i nije iznenađujuće da se i ovaj put predstojeća propast štamparstva čini pomalo pretjeranom. Međutim, činjenica da štampana forma najvjerovatnije neće nestati ne znači da se ona neće iz temelja promijeniti, pogotovo s obzirom na to da trajne tehnološke promjene i dinamika digitalnog svijeta utječu na nju na najdrastičniji način. Štampano izdanje također se transformira protivrječnim potrebama i ulogama, a osim toga bitnu ulogu igraju i promjene u očekivanjima u odnosu na ulogu raznih medijskih formata, a treba i imati u vidu da ljudi ne raspolagaju istim znanjima o različitim medijskim platformama. Ludovico sugerira da bi, paradoksalno, ove promjene u politici i u izdavaštvu mogle dovesti do ponovnog oživljavanja štampane forme. Ja bih lično veoma pozdravio ovakav razvoj stvari, jer imam dojam da se uprkos eksploziji materijala kreiranih digitalnim medijima gubi određeni taktilni osećaj. Oživljavanje štampe teško da bi podrazumijevalo masovni medij. Možda bi se taj process mogao uporediti sa načinom na koji je uspon digitalnih medija u muzici bio praćen povratkom vinila kao medija slavnog zbog svojih estetskih kvaliteta.

7. U tom spoju društvene i tehnološke dinamike postavio bih projekat poput *Minor Compositions* – to je jedna štampana serija koju uređujem i vodim za Autonomediju od 2009. godine. Pristup i orijentacija tog projekta usko su povezani sa istorijom Autonomedije, koja od ranih 1980-ih štampa radove anarhističke i autonomističke političke teorije, kulture i istorije. Projekat *Minor*

Compositions je počeo kao potprojekat Autonomedije, u smislu da je bio (i jeste) dio nje, međutim taj se potprojekat od samog početka odlikovao visokim stepenom uređivačke nezavisnosti. Autonomedia je oduvijek bila prilično skeptična u odnosu na intelektualno vlasništvo i ograničavanju znanja putem autorskih prava, a to je obično značilo da nam uopšte nije smetalo ako bi drugi ljudi preuzimali i slobodno distribuirali naš rad. A u brojnim slučajevima upravo tako je i bilo, što je dovodilo do mnogo širih i razvijenih oblika distribucije do kojih bi inače došlo, kao što je rasprostranjeno širenje pisanja Hakima Beya / Petera Lamborn Wilsona. Uglavnom to nije značilo da su se gotove knjige postavljale besplatno na net. To je naime bio sljedeći korak za Minor Compositions, gotovi PDF-fajl svakog proizvedenog naslova mogao se besplatno dobiti na web-u. To je bio slučaj sa svakim od devetnaest naslova koji su do sada proizvedeni. Ipak se ne može reći da je odnos između slobodnog dijeljenja informacija i sposobnosti projekta da se reproducira bio isključivo pozitivan – taj odnos je mnogo složeniji, jer otvorena distribucija je znala izazvati značajne troškove, ali imala je i pozitivan efekt u odnosu na cirkulaciju sadržaja i razvoja novih ideja.

8. I dalje ostaje pitanje, šta sve ovo znači za politiku objavljivanja otvorenog koda (open source publishing)? Možemo li reći da još uvijek postoji politika otvaranja izdavaštva u trenutku kada brojne vlade tvrde da taj način objavljivanja spada u njihovu politiku, makar i u pomalo iskrivljenoj i razvodnjenoj formi? Tvrdio bih da da, jer mislim da još uvijek postoje politički potencijali koji se nalaze u otvorenom izdavaštvu, unutar i za pobunu objavljenih, ali oni su danas i mutniji i komplikovaniji nego što su ranije bili. Prije nekoliko godina činilo se sasvim razumno misliti da bi sam čin otvorenog objavljivanja mogao pružiti neku osnovu za politiku, što je bilo u suprotnosti s argumentima konzervativaca poput Marka

Helprina koji su optuživali one koji su uključeni u kulturnu produkciju otvorenog koda kao preteča novog digitalnog varvarizma (2009), danas to više nije slučaj. Sam čin i proces objavljivanja otvorenog koda danas definitivno nije dovoljan da bi postao osnova za politiku. To je prije pitanje, vraćajući se na Bretona, o tome šta je omogućeno kroz proces otvorenog objavljivanja. A ovo je argument koji je iznio Gary Hall, jedan od osnivača Open Humanities Pressa, koji je tvrdio da „etika i politika izdavanja i arhiviranja otvorenog pristupa ne dolaze nam tek tako, unaprijed upakovane, već moraju biti kreativno proizvedene i izmišljene od strane njihovih korisnika u procesu njihove realne upotrebe" (2008: 27).

9. Posljedica ovoga je da stalno pozivanje na koncept otvorenosti ili stalno prizivanje tog koncepta može biti preduslov za pobunu objavljenih, ali to nije njegova jedina karakteristika. Umjesto toga, na kraju nam se postavljaju pitanja poput: Kako, čime i prema kome se ova otvorenost opravdava? Ili možda još fundamentalnije: šta je to otvorenost u otvorenom izdavaštvu? Koje vrste društvenih odnosa promovišu na taj način? A koji društveni odnosi se obično sprečavaju? Kako otvoreno izdavaštvo može promovirati društvenost izdavaštva za koju se zalaže netko poput Bretona? Zanimljiv, iako pomalo čudan, način razmišljanja o ovakvim pitanjima bio bi da se vratimo na Agambenov komentar na istraživanje Jakoba Johanna von Uexkülla o krpeljima (2004). Kako Uexküll pokazuje, krpelj je potpuno otvoren prema svijetu. Ali on također kaže da je njegova otvorenost prilično ograničena: krpelj može osjetiti kretanje toplokrvnih sisara ispod sebe, što mu dozvoljava da se sruči na njih, usisa onoliko hrane koliko mu je potrebno, a zatim umre.

Ova verzija otvorenog ne rezultira neograničenom sposobnošću postajanja i mijenjanja. Tu se prije radi o sposobnosti organizma da komunicira sa svojim određenim svijetom. Netačno je reći da krpelj

nije otvoren prema svijetu. Otvoren je koliko to može biti i održava se kroz ovaj odnos sa svijetom.

10. Pobuna objavljenih mora početi od ovih pitanja: kakva je to otvorenost prema svijetu proizvedena kroz društvene odnose izdavaštva u kojima se trenutno nalazimo? Ovo nije pitanje na koje se može odgovoriti samo razmatranjem politike medijske produkcije same po sebi ili rada koji ulazi u medijsku produkciju – ma koliko oni bili neposredno politički ili apolitični. Riječ je više o medijskoj ekologiji, gdje je štampana politika ugrađena u veće ekologije medijske proizvodnje, cirkulacije, distribucije i potrošnje – u vrijeme kada su se razlike između ovih ranije odvojenih aktivnosti sve više počele zamagljivati. Ne radi se samo o tome kako najbolje organizirati ovu autonomnu štampanu i medijsku produkciju – iako je i to naravno jedan važan zadatak – već i kako najbolje organizirati javnost i takozvane „Undercommons" koji se artikuliraju kroz autonomnu medijsku produkciju, koja doprinosi kontinuiranom razvoju i životnom okruženju ove autonomne medijske produkcije. Kako bi Breton i danas rekao, čovjek objavljuje da bi našao drugove, ali ne samo drugove kao potrošače informacija ili medija, već drugove koji su na neki način spremni postati zavjerenici i saučesnici.

Literatura

Agamben, Giorgio (2004) *The Open*. Stanford: Stanford University Press.

Batterham, David (2011) *Among Booksellers: Tales Told in Letters to Howard Hodgkin*. York: Stone Trough Books.

Breton, Andre (1997) quoted in Gareth Branwyn *Jamming the Media: A Citizen's Guide Reclaiming the Tools of Communication*. Vancouver: Chronicle Books.

Dean, Jodi (2012) *The Communist Horizon*. London: Verso.

Duncombe, Stephen (2008) *Notes from the Underground*. Bloomington: Microcosm.
Hall, Gary (2008) *Digitize This Book! The Politics of New Media, or Why We Need Open Access Now*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
Helprin, Mark (2009) *Digital Barbarism: A Writer's Manifesto*. New York: Harper.
Henwood, Doug (2003) *After the New Economy*. New York: New Press.
Lanier, Jaron (2013) *Who Owns the Future?* London: Penguin.
Ludovico, Alessandro (2012) *Post-Digital Print – The Mutation of Publishing since 1894*. Eindhoven: Creating 010.
Stewart, Sean (2011) *On the Ground*. Oakland: PM Press.
Negt, Oskar and Alexander Kluge (1988) "*The Public Sphere and Experience*: Selections," *October* Vol. 46: 60–82.

---

1 Postoji ogromna količina znanstvenika u više područja koja su istraživala upravo ova pitanja, od Habermasovog rada o usponu javne sfere, preko Negtovog i Klugeovog pojma proleterske javne sfere (1988.), do Michaela Warnera i Nancy Fraser koji su ažurirali i proširili teoriju javne sfere.